

Fakta

Inför briefingmötet behöver alla grupper inom er SPN-avdelning göra en noggrann undersökning. Ta reda på mer om skor: hur vi konsumerar, hur de tillverkas, vem som tillverkar dem, vilka material och kemikalier som används och hur de märks m m.

Tänk på att lyfta fram både det som är bra och det som är dåligt. Genom bättre kunskaper kan vi bli bättre på att välja rätt.

Fakta

Läder/mocka

är de vanligaste materialen i skor och kommer mest från nötboskap, men också från getter, får och grisar. För att göra lädret hållbart och smidigt garvas skinnet.

I garvningen tas hår och underhud bort och huden behandlas med kemikalier. I denna behandling används stora mängder vatten och många kemikalier som är direkt skadliga för miljön och för de människor som arbetar i garverierna. 80 % av de skinn som används till våra skor garvas med hjälp av tungmetallen krom, sulfider, ammoniak, arsenik, kadmium och zink. För att detta ska fungera används 35 liter vatten till varje kilo tillverkat läder. Vattnet förorenas förstås av krom och alla andra giftiga kemikalier som läcker ut i vattendrag och brunnar. 20 % av lädret garvas med hjälp av vegetabiliska garvämnen som framställs ur t ex granbark och frukt. Denna metod tar något längre tid, men är inte lika skadlig för miljön.

Textilmaterial

är växtfibrer från t ex bomull eller hampa. Växtfibrerna färgas till den färg vi vill ha och behandlas med kemikalier (impregnering) för att tåla vatten. Bomull är världens mest besprutade gröda, till ett kilo bomull behövs det ett kilo bekämpningsmedel. Till den bomull som används i ett par normalstora färgade bomullsskor har det gått åt ca 1 000 liter vatten. Det mesta vattnet används vid konstbevattning av bomullsodlingarna. Men, en liten del av

all världens bomull och hampa odlas ekologiskt, utan gifter, och behandlas och färgas med miljövänliga metoder.

Rågummi

finns ofta i sulorna på skorna och ligger i flera skikt. Naturgummit utvinns ur gummiträdets sav. Obehandlat rågummi är känsligt för kyla och värme och brukar därför behandlas med svavel, s k vulkanisering. Svavel som släpps ut i mark och vatten orsakar kraftig förorening. Gummi används också till däck, slangar och kondomer. Men, gummit i miljömärkta skor är återanvänt, d v s det har använts tidigare i t ex bildäck och ger inga nya utsläpp.

Syntetmaterial

är konstgjorda material som inte alls innehåller läder, även om det kan se ut så. Exempel på syntetmaterial är qualofill, polarguard och Thinsulate. De är tillverkade av plaster som polyester, nylon och PVC (polyvinylklorid). Plasterna innehåller mycket ftalater som mjukgörare. Dessa är mycket giftiga och kan störa mänsklig fortplantning. Plasterna är i sin tur tillverkade av fossil olja som pumpas upp ur jordens inre. Men många av dessa material kan tillverkas av återvunnen plast. I miljömärkta skor görs plastdetaljer bl a av gamla PET-flaskor.

Cellgummi/cellplast

används för att isolera skor mot kyla. Det är en porös plast som liknar materialet i ett liggunderlag. Men, i miljömärkta skor används ofta olika återvunna pappersmaterial istället.

Lim

används för att sätta ihop skornas många delar. Det innehåller ofta så starka lösningsmedel att det är direkt skadligt att andas in ångorna för den som limmar. Men, i miljömärkta skor används miljökontrollerat, vattenbaserat lim som inte är skadligt att andas in.

Färgen på skorna

bestäms av oss konsumenter. Skomaterialen färgas t ex med AZO-färgämnen och färgämnen som innehåller tungmetaller. Men, miljömärkta skor färgas utan tungmetaller.

! När en sko tillverkas blir det lika mycket material över som det som finns i skon, ett enormt slöseri.

>> läs mer här

Råd & Rön
www.radron.se

Svenska Naturskyddsföreningen
www.snf.se

Kemikalieinspektionen
www.kemi.se

Världsnaturfonden
www.wwf.se (sök på bomull)

Fakta

Hållbara skor

I dag finns det ett litet antal företag som gör skor på ett hållbart sätt. Lädret garvas med hjälp av vegetabilisk garvning där man använder ämnen från granbark och frukt istället för tungmetaller.

Mängden vatten som går åt blir mindre eftersom man återanvänder vattnet när det renats. När skomaterialet färgas använder man färg utan tungmetaller och bara så mycket färg som kan tas upp i materialet. De små rester som blir kvar renas ur vattnet och används igen. Inget vatten släpps ut i vattendragen utan att först ha renats.

I stället för lim med starka lösningsmedel används vattenbaserade lim som är kontrollerade för att inte ge skador på den som kommer i kontakt med det. Den som limmar får dessutom använda skyddsutrustning.

Varför väljer då inte fler företag att göra skor på ett hållbart sätt?

De flesta konsumenterna vill ha billiga skor och företagen vill tjäna stora pengar på försäljningen. De som köper in skor har inte kunskaper om problemen vid skotillverkningen och då är det lättare att bara titta på de låga priserna. Men den som köper skor kan välja att köpa skor som är hållbara för miljön och för de människor som tillverkat dem!

>> läs mer här

www.simpleshoes.com
www.kavat.com
www.keenfootwear.com
www.blueturtle.se

Kemikalier

Hälften av världens produktion av läder används till skotillverkning. De flesta skorna innehåller metaller som krom och andra färg- och garvämnen som har använts vid tillverkningen. En del av dessa ämnen är hälsoskadliga på olika sätt, de är både cancerframkallande och skadliga vid hudkontakt. Krom som kommer in i kroppen samlas där och är giftigt för oss. Det är faktiskt så mycket krom i många av världens skor att det är möjligt att mäta kromhalten i gator där många personer gått med dessa skor.

Lädret i de skor vi har på oss kommer oftast från Thailand, Kina och Indien och det är miljön i dessa länder som främst påverkas av tillverkningen. När lädret till skorna tillverkas går det åt mängder av vatten, ca 30-40 liter vatten till ett kilo läder. Den största mängden vatten går åt vid garvning, färgning och sköljning. När vattnet använts är det förorenat med stora mängder kemikalier som ofta släpps ut i åar och sjöar helt orenat. Detta gör att brunnar och jordbruksmark runt skofabrikerna förgiftas och blir omöjliga att använda. Det går inte att odla mat på marken och vattnet gör människor sjuka.

Människor som bor i dessa områden drabbas ofta av magont, huvudvärk, yrsel, diarré, allergier och astma. I de värst drabbade områdena får många människor cancer och många kan inte få barn p g a gifterna i deras omgivning.

De som arbetar i skofabrikerna får oftast inte tillräcklig skyddsutrustning för att kunna göra sitt jobb utan risk för skador. De som limmar skorna måste göra det med så starkt lim att ångorna ger dem andningsproblem, ihållande hosta, inflammationer i näsa och hals och svår huvudvärk.

Fakta

>> läs mer här

www.svanen.nu

www.snf.se

Här kan du läsa mer om miljömärken, krav och prestandakriterier.

Hållbar skotillverkning

I dag finns det skoföretag i världen som ger sina arbetare bra arbetsvillkor. De sätter upp regler som gör att arbetarna inte får arbeta för långa dagar, att de får arbeta högst sex dagar i veckan och att de får en längre ledighet någon gång under året. De som arbetar får en lön som klarar att försörja dem och deras familjer. Barnarbete är inte tillåtet och barnen till dem som tillverkar skorna har rätt och möjlighet att gå i skolan. De som använder farliga maskiner eller verktyg får använda skyddskläder.

>> läs mer här

www.unicef.se/barnkonventionen

www.fairtradecenter.se/skor

www.cleanclothes.org

EU-blomman

EU-blomman finns på vanliga produkter som är miljöanpassade. Märket talar om att det du köper fungerar bra och är tillverkat under miljömässigt goda förhållanden. Det som är märkt med EU-blomman är granskat ifråga om hur det påverkar luft- och vattenkvalitet, energi-besparing, markskydd och avfallsmängd. Du som köper ett par skor märkta med EU-blomman vet att:

- Risken för att få en allergisk reaktion av kemikalier i skorna är liten.
- Skorna inte är färgade med tungmetaller.
- Mindre vatten har använts vid tillverkningen.
- Vid tillverkningen har vatten och luft i hög grad skyddats från föroreningar.
- Förpackningen de säljs i är gjord av återvunnet material.
- En mindre mängd kemikalier har använts och många hälsoskadliga ämnen har förbjudits helt; t ex de som är cancerframkallande.

Arbetsförhållanden

De flesta skorna vi har på oss tillverkas i länder där lönerna är låga som t ex Indien, Pakistan och Bangladesh. Inkomsterna är ofta så dåliga att den som arbetar inte kan försörja sig på de pengar han eller hon tjänar.

För att få lite mer pengar arbetar många mycket långa arbetsdagar, 18-20 timmar är inte ovanligt, trots att det inte ens är tillåtet i många länder. Många arbetar sju dagar i veckan och har inte rätt till någon ledighet som är betald. Långa dagar och ett arbete som sliter hårt på kroppen gör att många får sina liv förkortade p g a sitt arbete.

För att hålla ner priserna på skorna använder många skofabriker sig av barnarbetare. I Indien är 30-40 % av skoarbetarna barn som arbetar långa dagar. Arbetsdagen startar kl 06.00 på morgonen och slutar kl 10.00 på kvällen.

De barn som arbetar har inte möjlighet att gå i skolan. På vissa ställen jobbar barnen utan lön, de får bara mat och husrum som betalning. De flesta barn som arbetar med skotillverkning tillverkar delar till skor som tvingar dem att använda farliga maskiner, vassa verktyg och starka lim som gör dem sjuka. Allt barnarbete är ett brott mot FN:s Barnkonvention.

Fakta

Hållbar skoanvändning

Många skor som använts ett tag är inte ens slitna när vi slutar använda dem. Istället för att slänga dem i soporna kan vi lämna in dem till någon insamling eller en second handbutik.

Om de lämnas in kan andra få glädje av dem och de används under en mycket längre tid. Ibland har insamlingar som skickar kläder och skor till andra delar av världen speciella behov, ofta är skor en av de saker som behövs bäst.

Specialskor av olika sorter som pjäxor, balettskor och skridskor är sällan utslitna när vi slutar använda dem. Kanske har de blivit för små eller också har det inte varit snö och is på länge.

Kanske kan ni ordna en bytar-dag, s k swoppingdag, där det finns tillfälle att bli av med saker eller byta till sig det som behövs.

Skor som sköts om håller längre

Skor behöver hållas rena och torra, skinnskor behöver få en putsning med skokräm då och då. Skor som går sönder kan lämnas in till skomakaren. Det är stor chans att han/hon kan laga en sula, klack eller dragkedja som har gått sönder, en söm som har gått upp eller en limning som har släppt. De skor som klämmer kan skomakaren mjuka upp eller lästa ut, d v s tänja ut så att de passar bättre.

Slit och släng

Vi måste använda skor för att skydda våra fötter och vi behöver flera olika typer av skor: t ex vinterkängor, gym-paskor och sandaler. När vi har använt skorna ett tag måste vi förr eller senare göra oss av med dem och det vanligaste är att de hamnar i soporna. Vi använder oss då av ”slit-och-släng-metoden” ofta helt i onödan.

Alla skor som slängs är ett problem av många orsaker. I skor finns en stor mängd olika ämnen eftersom materialen i skor alltid är blandade. Skor som slängs i soporna bränns oftast upp och alla de kemikalier som finns i skorna läcker ut. Ett av de farligaste och vanligaste ämnena som blir kvar när skorna bränts upp är metallen krom. Krom som läcker ut kan orsaka skador i mark och vattendrag.

>> läs mer här

www.skomakare.com

www.myrorna.se
(second hand affärer)

www.erikshjalpen.se
(second hand och insamlingar till behövande)

Fakta

”Inget plagg är dyrare än det som bara används en gång”.

Victoria Beckham

Att konsumera skor

I och med att skor numera ingår i mode och trender hinner de flesta skor inte bli utslitna. Reklamen talar om för oss hur årets trendigaste skor bör se ut och budskapet från affärerna är att vi blir mer lyckade och framgångsrika om vi blir ägare till fler skor som följer det senaste modet. Skor säljs ofta med försäljningsknep som ”köp tre par, betala för två”, REA, outletförsäljning eller i klädbutikerna tillsammans med väskor och kläder som de passar ihop med. Alla dessa försäljningsknep försöker få oss att köpa fler skor än vi egentligen behöver.

När vi ändå måste köpa nya skor är det viktigt att prova dem ordentligt, både i affären och inomhus hemma. Om skorna är köpta med öppet köp kan de lämnas tillbaka inom några dagar om de provats försiktigt. En del skor är av dålig kvalitet och går sönder väldigt fort. När det händer har du som köpare rätt att få nya skor, pengarna tillbaka eller möjlighet att byta till ett par mer hållbara skor, se reklamationer i konsumentköplagen. Då finns möjligheten att byta till ett par skor som är både hållbara för miljön och för dig som konsument. Tänk bara på att göra det direkt när problemen börjar, det är alltid svårare att få rätt ju längre tiden går.

Överkonsumtion

När vi köper fler saker än det vi behöver kallas det överkonsumtion. Överkonsumtionen i i-världen har gått så långt att vi handlar så mycket, t ex skor, att sopbergen växer i snabb takt. En del saker vi köper använder vi bara en gång och sedan blir de antingen stående till ingen nytta eller blir avslängda. Många av de saker som till slut hamnar på sopstationen är faktiskt varken gamla eller sönder. Mycket är t o m fortfarande värt pengar! Bästa sättet att spara pengar och undvika överkonsumtion är att bara handla det man behöver, inte allt det man vill ha.

Fakta

Blir vi lyckligare av att konsumera skor?

Att köpa nya saker, att konsumera, ger många människor lyckliga känslor. Alla har förmodligen någon sak som är alldeles speciellt viktig och som det känns bra att äga. Men undersökningar visar att vi människor inte alls blir lyckligare och lyckligare ju mer vi konsumerar.

Människor som lever i fattigdom och som inte alls har möjlighet att klara sig på de pengar de tjänar kan uppleva att de blir lyckligare om de får bättre möjligheter, tillräckligt med mat och någonstans att sova. Men människor som har bra möjligheter att klara sig upplever inte en ökad lycka av att de kan konsumera mera. Tillfredsställelsen vi kan känna efter att ha köpt något nytt går ofta fort över. Risken är istället stor att vi konsumerar mer än vi behöver för att vi jämför oss med andra, vad de har för kläder och skor, hur mobiltelefonen ser ut eller hur stor lägenhet de har.

Att konsumera mycket tar också tid, tid som annars kunde användas till att umgås med vänner och familj och göra sådant som håller oss friska och glada. Det som faktiskt gör människor i världen riktigt lyckliga.

Kortfakta om skokonsumtion

- Kvinnor köper mer skor än män.
- Svenskarna köper skor för ungefär nio miljarder kronor per år.
- Bara två procent av skorna vi använder i Sverige är tillverkade i Sverige.
- I genomsnitt köper varje svensk 2,6 kg skor per år.
- Svenskar behöver fler olika typer av skor än någon i t ex Thailand p g a årstiderna.
- Det finns ca 1 200 skobutiker i Sverige.

>> läs mer här

www.konsumentverket.se
www.gapminder.org